

אשכולות

העלון השבועי של גאמידי ישיבת "כרם ביבנה"

”לזכר עולם יהיה צדיק” לע”נ מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדוויכט זצ”ל בן הרה”ח ישראל אלעזר זצ”ל
נלב”ע ב’ באדר א’ התשנ”ה ת.נ.צ.ב.ה

פרסום מונע

מוטי פקטר

פרשת שופטים
ד' באלול ה'תש"ע
גיליון מס' 145
(שנה רביעית)

זמני השבת

ת"א י-ם	
18.50	19.06
20.02	20.04

כ י ימצא חלל... נפל בשדה לא נודע מי הכהו; ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל... ופירש"י: "זקניך – מיוחדים שבזקניך אלו סנהדרי גדולה".
נתאר לעצמנו, שלושה מגדולי הדור, חברי הסנהדרין הגדולה שבירושלים, עוזבים את ביתם, מיטלטלים בדרכים על חמוריהם או סוסיהם במשך ימים רבים, ומודדים איזו עיר היא הקרובה ביותר אל ההרוג האנונימי שנמצא בשדה. מדוע לא ניתן להסתפק בכמה פועלים פשוטים אשר אולי גם בקיאים יותר במקצוע המדידה, ואולי גרים קרוב יותר, ולבטח צעירים יותר?
הגמרא בסנהדרין אומרת שאפילו נמצא בעליל לעיר צריך לעסוק במדידה. מדוע? מהו העניין המיוחד בהבאתם של גדולי הדור, ועיסוקם במדידות? ועוד כאשר ברור לכולם מהי העיר הקרובה...
לצערנו הרב, בשנים האחרונות התרגלו אוזננו לשמוע על רציחות שונות מידי כמה חודשים, לעיתים המקרים מזעזעים ומרטיטים כל לב אנוש, ומסעירים את הארץ במשך ימים מספר, אך בד"כ הם תופסים את הכותרת הראשית במשך יום אחד ותו לא, וגם זה תלוי במצב הפוליטיקה. התרגלנו...
זה בדיוק מה שהתורה רצתה למנוע. חיי אדם הם לא דבר שניתן לזלזל בו. על מוות של אדם אי אפשר לעבור לסדר היום! יש לדאוג שכמה שיותר אנשים יראו, ישמעו, ירגישו שקרה כאן משהו, וזה לא סתם עוד שבוע רגיל. יש לזעזע את המשך.

נתאר לעצמנו, זקני הסנהדרין מכתתים רגליהם ממקום מושבם בירושלים דרומה או צפונה. מן הסתם הם עוצרים הרבה בדרך, על מנת לנוח מעט, או לישון שנת לילה. בכל מקום מארחים אותם בכבוד רב, שהרי לא בכל יום מגיעה משלחת חשובה כל כך, כולם מדברים על כך שזקני העיר הגיעו, כולם מספרים על ההרוג שנמצא בשדה, אי אפשר להתעלם. גם כאשר הם מגיעים למקום ההריגה, הם נשארים שם ימים מספר, מודדים לכל הערים הסמוכות, בודקים, מכריעים. בינתיים גם כן הם נחים בערים הקרובות, נכנסים לאכול ולישון. ושוב מארחים אותם בכבוד, מעבירים את השמועה מפה לאוזן: "רצח קרה כאן – איום ונורא".

לאחר מכן, כשהחלט מהי העיר הקרובה, זקני אותה העיר יורדים אל נחל איתן, מן הסתם מלווים בהמון אדם שרוצים להסתופף בצילם ומבצעים את טקס העגלה הערופה, הם מכריזים: "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" ומתפללים: "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תיתן דם נקי בקר עמך ישראל". וכך, במשך ימים ושבועות, כל אנשי האיזור מדברים ומספרים על אותו הרוג, מנסים למצוא כיצד קרה שאסון כזה אירע סמוך לעירם, מתעוררים לתשובה, ומתחזקים באהבת הזולת.

השנה בעז"ה נתחיל ללמוד בישיבה את מסכת בבא קמא, המסכת הפותחת את סדר נזיקין שהוא בעצם הסדר העוסק ב"בין אדם לחבירו". אין מתאים יותר מימי אלול אשר אנו נמצאים בפתחם מלזכור ולהזכיר את החשיבות הרבה של תשומת הלב לזולתנו. פעמים רבות חיוך לחבר חדר, מבט מעורר לחבר בספסל, טפיחה על השכם לחבר בכיתה, יכול לחולל גדולות ונצורות. אין די בלהיות "בסדר", יש להשתדל לשים לב היכן ניתן לעזור. מצוות עגלה ערופה לא נועדה רק כדי להרתיע רוצחים פוטנציאליים, היא נועדה גם לאנשים מוסריים יותר, להזכיר להם שלפעמים לא צריך להניף גרון כדי לרצוח... על העניין הזה נאמרו ראשי התיבות "איש לרעהו ומתנות לאבינונים".

כדרכנו מידי שנה, בשבת זו אנו סוקרים בקצרה את העתיד להופיע בשערי העלון. ראשית, נודה לכותבים מהשנים שעברו, הקבועים ושאינם קבועים. ניפרד בברכה מהמדור "ורפא ירפא" אשר כתב בכשרון רב ר' מאור דוד בראל הי"ו. על מקומו יעמוד מדור חדש בשם: "רש"י הישר אלינו" שיעסוק בנקודות על הפרשה מפרי עטו של הרש"י ויכתב על ידי הבה"ח טל לוי הי"ו.

בתקווה גדולה ננסה להחזיר את המדור "מן המסכת" אשר בו מידי שבוע יכתבו חידושים וביאורים על המסכת הישיבתית, בבא קמא, לפי סדר לימוד הבקיאות. נבקש מכותבים מכל השיעורים להתנדב למלאכה החשובה ולכתוב מאמרים כיד ה' הטובה עליהם. נמשיך גם כן עם מדור "עיוני הלכה" בו יופיעו עיונים הלכתיים בנושאים שונים מפרי עטם של אברכי הכולל. גם כאן נבקש לעודד את ציבור האברכים לכתוב, ולהפרות את עצמם ואת הקוראים.
נקנח במדור "נקודה למחשבה" אשר שם ימשיך ויכתוב ר' דור דוייב הי"ו, על נושאים אמוניים ומחשבתיים שונים, בביאור תורת רבותנו.

כאן המקום לשוב ולהודות לכל העוסקים במלאכת הקודש של כתיבת, הדפסת והפצת העלון ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלמה מעם ה'. נברך בברכת ברוכים הבאים את כל התלמידים החדשים מהארץ ומחוצה לה, יהי רצון שנזכה כולנו יחד לשבת בבית ה' ולבקר בהיכלו.

עורך: מוטי פקטר

העלון יוצא לאור ע"י ישיבת "כרם ביבנה" תגובות, הערות והארות ניתן לשלוח לכתובת: eshckolot@gmail.com

נא לשמור על קדושת הגליון!

העלון מופיע גם באתר הישיבה באינטרנט: www.kby.org

שאלה

בדין הבא ארצה לדון בשאלה מעשית ומעניינת שכפי שנראה נחלקו בו גדולי עולם. מה דינה של ברית מילה דחוייה שחלה בערב שבת? האם מותר למול את הבן גם בערב שבת?

השוואה לדין הפלגה בספינה בע"ש

כדי לברר שאלה זו נצטרך לעיין בסוגיא אחרת וזו סוגיית הפלגה בספינה בערב שבת. מובא בגמ' במס' שבת (ט, ע"א): "תנו רבנן: אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת. במה דברים אמורים - לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה - שפיר דמי. ופוסק עמו על מנת לשבות, ואינו שובת, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך". נחלקו הראשונים בטעם הדין, כאן אגע בשיטתו של הר"ה. לדעת הר"ה (המאור הקטן, מס' שבת ז, ע"ב), האיסור מצד שמכניס את עצמו למצב שיצטרך לחלל את השבת משום פיקוח נפש. כשמפליג תוך ג' ימים לשבת, נראה כמתנה לדחות את השבת, כיון שג' ימים קודם שבת נקראים "קמי שבתא", כלומר הם שייכים לשבת הבאה. אבל, קודם ג' ימים הם שייכים לשבת לפניכן.

על פי דברי הר"ה האלו דן הרשב"ץ בשאלתנו. הרשב"ץ (מובא בבדק הבית, יו"ד, ריש סי' רסח), חידש שאסור לעשות מילה דחוייה, וכן מילת גר, ביום חמישי. הטעם לכך, הוא משום שהיום השלישי של המילה הוא סכנה, ולכן אם ימולו ביום חמישי, יכול להיות שיצטרכו לחלל שבת בשביל רפואת התינוק וגר. כפי שהוזכר לעיל דעת הר"ה, שלא מפליגים בספינה תוך ג' ימים קודם השבת משום שיש חשש שיבוא לידי חילול שבת, והוי כמתנה על השבת.

דברי הרשב"ץ לא הובאו להלכה בשו"ע, אך הט"ו (יו"ד רסב, ג), העתיק את דבריו. וכתב שכל שכן יש לאסור למולו ביום ו', כיון שיש בה יותר צער.

חילוקים בין דין הפלגה בספינה לדין מילה דחוייה

נראה שאפשר לחלק בין שני הדינים, ואי אפשר ללמוד מדין הפלגה בספינה בערב שבת לדין מילה דחוייה בערב שבת:

א- הרי מותר להפליג בספינה בערב שבת כשמפליג לדבר מצוה אפילו שידוע שיבוא לידי חילול שבת, כפי שנפסק בשו"ע (או"ח רמח, א). הרי מילה דחוייה הוי מצוה, ואם כן אפשר לעשות גם בערב שבת (ש"ך, יו"ד, סו"ס רסו).

ב- ולי נראה בזמן הזה שאין רוחצים את הנימול ביום השלישי ליכא למיחש להא¹, דלא שכיח כלל שיחללו עליו שבת" (מג"א שלא, ט).

דחיית החילוקים

הרב עובדיה יוסף שליט"א (שו"ת יביע אומר, יו"ד ח"ה, כג), הביא שני יישובים על הקושיא הראשונה:

א- אפילו כשיוצא לדבר מצוה, צריך לפסוק לשבות בשבת. כאן אין פסיקה.

ב- "דשאני גבי הפלגה בספינה שאף אם יפליג ביום ראשון על הרוב יבא לחלול שבת, אלא שלא גזרו על זה משום צורך העולם, והגבילו גזירתם בתוך ג' ימים לפני השבת, ומכיון שעכ"פ יש להתיר בדבר, התיירו גם כן

¹ שו"ע (או"ח שלא, ט): "בזמן חכמי הגמרא אם לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה ויום שלישי למילה במים חמים היה מסוכן, לפיכך נזקקו לכתוב משפטו כשחל להיות בשבת. והאידנא לא נהגו ברחיצה כלל, ודינו לרוחץ בשבת אם רצו כדן חיצת כל אדם". אנציקלופדיה הלכתית רפואית (פרק ג', עמ' 631) שכתב: "ביצוע הברית עד גיל ג' שבועות הוא הזמן הטוב ביותר מבחינת התגובה לכאב, שכן עד גיל זה התגובה מצטמצמת לדקות אחדות אחרי המילה בלבד. לעומת זאת בין 3 - 4 לחודשיים נמשכת התגובה השלילית לכאב למשך יומה, בין 3 חודשים לשנה - התגובה נמשכת 3 - 4 ימים, ובמבוגר נמשכת תחושת הכאב ואי הנוחות למשך כ- 10 ימים.

במקום מצוה, אבל במילה שאם ימתין לאחר השבת הכל מתוקן בלי שום סרך איסור, שביקנו לה לאחר השבת דלא אתי תו לידי איסור כלל". כלומר, בהפלגה בספינה יש הכרח שיגבילו את האיסור רק עד ג' ימים, דאל"כ לעולם יהיה אסור להפליג בספינה. ומשום שכבר הגבילו את האיסור, התיירו גם במקום מצוה. אבל, במקרה של דחיית מילה הרי אפשר שלא ימולו את התינוק ביום חמישי ושישי, ולא תתבטל המצוה.

פסיקה אינה מעכבת/ עובר על עשה בכל יום

לגבי שני היישובים, יש מקום להקשות.

א - הטור (או"ח רמח, א), פסק שאם מפליג לדבר מצוה לא צריך לפסוק לשבות. בניגוד לכך פסק הרמב"ם (הלכות שבת כד, ו), שצריך לפסוק לשבות, וכך פסק השו"ע (או"ח רמח, א). אם כן הצורך בפסיקה, אינו מוסכם על כולם. נוסף על כך, נחלקו האחרונים אם הפסיקה מעכבת בדיעבד, או רק לכתחילה צריך לפסוק, אבל במקרה שאינו יכול לפסוק אפשר להפליג. המשנה ברורה (רמח, ג) ושער הציון (שם, א), הביאו מחלוקת זו, והכריעו שבדיעבד הפסיקה אינה מעכבת.

גם כף החיים (שם, ד), כתב: "ומ"מ היכא רלא אפשר להתנות כגון באנייה ההולכת בקיטור שיש לה עת קבוע להלוך מפגי הסחורות שיש בה ואינה ממתנת ליחידים או בספינה שרובה עכו"ם ובודאי לא ישמעו לו לשבות ואם יאחר לספינה אחרת אפשר שיתבטל מן המצוה יש להקל". לפי זה, יש לומר שאותו דין שייך בברית מילה דחוייה. יש להחשיב מקרה הנ"ל כמקרה של דיעבד, ואין לדחות את המצוה. הרי כאן מתבטלת המצוה, המצוה היא בכל יום שאפשר למול (עיין לקמן).

החיד"א (ברכ"י או"ח רמח), הקשה על היישוב הראשון, שהרי הרשב"ץ בעצמו סובר שהיה ראוי לפסוק כמו רשב"ג שלא צריך פסיקה, אלא כל מה שאפשר לעשות כראוי יש לעשות. כלומר, לפיו רק מצד חומרא יש לעשות פסיקה, וקשה שמשום חומרא יפסוק לדחות מילה.

ב - הרב עובדיה יוסף שליט"א, בעצמו הקשה על היישוב השני, אינו ברור שבדחיית המילה ימצא הכל מתוקן בלי שום סרך איסור, הרי משמע מדברי הרבה ראשונים ואחרונים שלאחר שעבר היום השמיני למילתו כל יום ויום הוא זמנו, ובכל יום ויום שאינו מוהל את בנו הוא עובר בעשה. לפיכך, אסור לדחות את המילה.

מסקנה הלכתית

בשאלה זו נחלקו עוד הרבה אחרונים. הפתחי תשובה (יו"ד רסו, טו), הביא את דברי שאילת יעב"ץ שעשה פשרה, וחילק בין מילה שלא בזמנה ובין מילת גר. במילה שלא בזמנה יש לפסוק כש"ך, כיון שהוי מצוה. אבל, מילת גר אין לעשות ביום חמישי, כיון שאין מצוה דווקא למולו ביום חמישי, אפשר לגיירו גם אחר כך. המשנה ברורה (שלא, לג), פסק: "תינוק שהיה חולה ונתרפא אסור התשב"ץ למולו ביום ה' דשמא יצטרכו לחלל שבת עליו ביום ג' למילתו אבל הש"ך ביו"ד סוף סימן רס"ו והמ"א מתירין וכן הסכים הא"ר להתיר ואין מחמיצין את המצוה".

לכאורה, יש להביא ראיה שהשו"ע לא פסק דין זה, שהרי הוא לא הביאו בשו"ע. אלא, יש לדחות כיון שהדברים הובאו בבדק הבית ולא ברור אם בדק הבית נכתב קודם כתיבת השו"ע, או לאחרי.

הרב עובדיה יוסף שליט"א (שו"ת יביע אומר, יו"ד ח"ה, כג), הביא הרבה פוסקים מעדות המזרח שפסקו כדעת הרשב"ץ, כך דעת החיד"א ועוד פוסקים רבים. נראה שהמנהג אצל עדות המזרח לדחות את המילה, וכך פוסק הרב עובדיה יוסף אלא אם כן יש מנהג אחר באותו מקום. במקום שלא נתברר המנהג יש להחמיר שלא למול ביום חמישי ושישי.

נלע"ד שיש לעשות את המילה בערב שבת, שהדין שאסור להפליג בספינה משום שמתנה לחלל את השבת הוא רק איסור דרבנן, א"כ יש כאן ספק שמבטל מ"ע, בכל יום ויום עובר על עשה. א"כ אין מפאת ספק דרבנן נעבור על ספק עשה, אבל, אני לא מכניס את עצמי בין הרים גדולים, וכל אחד יעשה כפי דעת רבו.

ד. ע"פ החתם סופר (ח"מ ע"ט) כיוון שהצטוונו בתורה לנות דיינים ולהתנהג על פיהם, וביה"ד אסר להזיק עם תיקון סדרי המדינה – מצווה לשמוע בקולם ואסור להזיק.

ה. לדעת המבי"ט האיסור אינו אלא מדרבנן.

ו. רבינו יונה בתחילת מסכת אבות הגדיר, שב"לא תגזול" כלולים כל האיסורים להזיק, אבל האחרונים העירו שכוונתו על כלל סדר נזיקין ולא על האיסור להזיק.

לכאורה יש לדון, מדוע בכלל צריך מקור, היה אפשר לאסור מצד הסברא, שסברא פשוטה שאין להזיק ממון שאינו בבעלותו, וסברא חזקה מלימוד מפסוק. ובכלל לא צריך לימוד מפסוק כדאמרינן למה לי קרא סברא היא (ב"ק מו: לגבי המעה"ר וכן הוא בכתובות כב. ונידה כה). הרי שיש תוקף לסברא כדין תורה.

אלא צריך לומר שיש נפק"מ אם האיסור להזיק נכלל באחת המצוות או האיסורין לענין פסילה לעדות אך תשת ידך להיות עד חמס. כל שעבר לאו שחייבים עליו מלקות נפסל לעדות.

וכן, אם האוסק בשמירת נזיקין הוי מצוה העוסק במצווה פטור מן המצווה כגון אם יעבור זמן תפילה ע"י שמירתו אם הוי נחשב עוסק במצווה פטור מהתפילה אך אם נחשב כאיסור או מצד הסברא אינו נפטור מהתפילה.

א. שיהיה חייב בתשלומין, אך אין ללמוד מכאן שיש איסור בדבר שהרי מותר לאדם להניח לבהמתו ללכת ברשה"ר ואעפ"כ אם הזיקה חייב לשלם. לכאורה בתורה לא נמצאת אזהרה מיוחדת על האיסור להזיק אלא רק חיוב תשלומין. אך הראונו רבותינו מקורות שונים מה"ת לאיסור ההזיק לזולת. נסקור בקיצור נמרץ את חלקן.

א. שיטת הרמ"ה (יד רמה ב"ב סימן כ"ז) היא שהאיסור נלמד מהפסוק "לפני עיור לא תיתן מכשול". הפסוק מלמד שאסור לגרום נזק לבני אדם. אבל ה"מנחת חינוך" וה"קובץ שיעורים" מסתפקים האם הלאו של "לפני עיור" מדבר גם על מכשול גשמי או שהפסוק מדבר רק על הכשלה בעבירה. כמו"כ ממצוות "ואהבת לרעך כמוך" נשמע כי סוג של גרימת נזק לחבר אסורה.

ב. שיטת ר' חיים מבריסק וה"ברכת שמואל" (ב): בפסוק "ולא ישמרנו בעליו" מבואר שיש חיוב על הבעלים לשמור על ממונם ומי שלא שומר עבר על איסור.

ג. שיטת ה"קהילות יעקב" (א): האיסור נלמד ממצוות השבת אבידה. כיוון שהתורה הקפידה על השבת ממון חברו ברור שאסור להפסידו, וכן מפסוק "לא תוכל להתעלם" שחובה להציל ממון חברו.

ולא ישיב את העם מצרימה

רשיד הישר

אליע

טל לוי (ג')

י"ב פס' ז' לרחבעם: "אם היום תהיה **עבד** לעם הזה" ועיין עוד בבא בתרא דף קכ"ב דמבואר שם שהנשיא אע"פ שנושא תפקיד של שררה זהו תפקיד שכל כולו מורה על שעבוד לעם.

ב. מלך שמרבה לו סוסים גורם לכך שהוא ועמו יחדיו יהיו תלויים במצרים.

מלך שמבסס את מעמדו הבטחוני על סוסי מצרים, ימצא את עצמו מבוהל ומפוחד באחד הימים כאשר ייווצר משבר מדיני וכתוצאה מכך ישאר ללא סוסים, ללא חוסן ביטחוני וערום מכל.

נמצאנו למדים עפ"י דברים אלו שכשהתורה אוסרת ירידה למצרים, בראש ובראשונה היא אוסרת ירידה המבטאת כניעה ושיעבוד למעמדה של מצרים. היסוד הוא שעם ישראל לא ידרים למצרים כפי שעשו אבותינו והרי שהתזמון של הנאמר כאן הוא דווקא לפני הכניסה לארץ ישראל.

הרש"ר הירש הישר אלינו. לכל דור יש את המצרים שלו, בדור אחד זה יון, בדור אחר זה פרס ובדורנו אנו זוהי ארה"ב. על כל מנהיג ומנהיג לדעת כי יש מפת דרכים אחת והיא מה שכתוב בתנ"ך ושום עכו"ם, לא יבור לנו הדרך שנלך בה. אינני מתכוון כי יש לקומם את כל העולם נגדנו וללכת "ראש בקיר" ומיותר לציין שצריכים להפעיל שיקול דעת ולברוק את הנסיבות בכל מקרה לגופו. אמנם ההנהגה הכללית צריכה להיות עמידה איתנה ו**חכמה** והבנה עמוקה במשמעות המילה **עצמאות** ולא כמושג המסתכם בהנפת דגלים והדלקת משואות שחוזר ונעור בימי קציר העומר.

"רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וה" אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים י"ז, ט"ז).

על הקרא דלעיל כותב הרש"ר הירש שאין הקרא בא לאסור את החזרה גופא למצרים דא"כ הוה לקרא למימר "וה" אמר לכם לא תשובו" ותו לא. ועוד שיש כאן הדגשה שלא לשוב בדרך הזה, כלומר, חזרה באופי מסויים היא זו שנאסרת ולקמן נסביר ונרחיב את היריעה עפ"י דברי הרש"ר הירש מהו האיסור ואיזו דרך בחזרה למצרים נאסרה.

הלשון בפסוק "לא תוסיפון לשוב..." "מורה על מציאות שהיו הולכים ושבים למצרים מקדמת דנא שהרי נאמר לא תוסיפון לשוב משמע שעד כה כן חזרו, והכתובים מוכיחים זאת. מראשיתה של ההיסטוריה היהודית הייתה מצרים ארץ מפלט לתושבי ארץ ישראל. אברהם אע"ה הולך למצרים "כי כבד הרעב בארץ", יצחק אבינו גם הוא היה יורד לולי מיאונו של הקב"ה לירידתו ואין צריך להזכיר את ירידתם של אחי יוסף ואביהם למצרים. עושרה הטבעי והאדמה הפורייה שרוויה מהנילוס העניקו למצרים יתרון כלכלי ואגרונומי על שאר הארצות שבאזור.

ר' שמשון רפאל עומד על נקודה מאוד חשובה והיא ש"לא תוסיפון בדרך הזה עוד" פירושו: אל תשובו על מעשי אבותיכם לעזוב את ארץ ישראל לטובת ארץ מצרים. אל תגרמו ואל תצרו תלות כלכלית במקרה הטוב או תלות קיומית במקרה הרע. יתר על כן, מבאר הרש"ר הירש (והדברים מתחברים לפרש"י ד"ה לא ירבה לו, דברים י"ז, ט"ז, עי"ש) שמלך שמרבה לו סוסים חוטא בשניים:

א. תפקיד המלך הוא לא תפקיד של רוממות, ריבוי נשים, סוסים וכד'. תפקיד המלך הוא תפקיד שיש בו ניגודיות. הוא תפקיד של שררה שכולה אומרת עבדות ושיעבוד לעם. וכעין מה שנאמר במלכים א' פרק

צריך לבטוח שמה שה' עושה זו הטובה הכי טובה מהטובות שיכולות להיות.

כך מגדיר החזו"א את מידת הבטחון, "האמון שאין מקרה בעולם וכל הנעשה תחת השמש הכל בהכרזה מאיתו יתברך". זו מידת הבטחון. לפי גישה זו, אין שום רלוונטיות בין מעשיו של האדם לבין מידת הבטחון. אדם צריך לפעול כפי שהוא צריך (ע"פ התורה והמצוות), ומידת הבטחון זה משהו אחר לגמרי, זהו פן באמונה של האדם.

גישה שלישית, היא גישת המהר"ל.

המהר"ל, כדרכו בנתיבות עולם, מתחיל בפסוק במשלי, "בטח אל ה' בכל לבבך ואל בינתך אל תשען". מסביר המהר"ל, ששלמה המלך ע"ה מדריך את האדם כך, "האדם ישים בטחונו בו יתברך בטחון גמור על מה שהוא צריך, ואל ישען על בינתו לומר כי ע"י תבונתו יוכל להשתדל מה שצריך אליו, רק ישים על ה' בטחונו". כלומר, אל יחשוב אדם שהוא בעצמו יכול לפתור לעצמו את הבעיות ולהשיג את מבוקשו. לכאורה, זה כמו הגישה הראשונה. אלא שמוסיף המהר"ל, "כי אף שצריך לעשות כל מעשיו בחכמה ואין סומכין על הנס, מ"מ אל ישען על תבונתו בלבד לומר כי חכמתו יגרום לעשות שרצה, רק יבטח בה' שהוא יוצא מחשבתו שהוא חפץ אל הפועל".

מידת הבטחון, אין כוונתה שאדם יכניס את עצמו לסכנות בטענה שהקב"ה יציל אותו. אדם לא יכול לקפוץ ממגדל בדרך לקוות שהקב"ה יציל אותו. הגמ' אומרת, "הכל בידי שמיים חוץ מציינים ופחים". אדם צריך לשמור על עצמו. אפי' יעקב אבינו הכין את עצמו לדורות, לתפילה ולמלחמה. אסור לסמוך על הנס. הקב"ה לא עושה "הוקוס פוקוס" לאנשים שמכניסים את עצמם לסכנות.

א"כ, מסביר המהר"ל, שמידת הבטחון זה לא שה' יפתור לך את הבעיות בלי השתדלות, אלא הסייעתא דשמיא שה' נותן לך היא הפקחות והיוזמה וההכוונה מלמעלה, בלי שתרגיש בכלל. פתאום אדם מקבל תושיה, הארה כיצד לפעול. ודאי שה' עושה הכל, אבל הוא עושה הכל ע"י האדם ודך האדם. זו מידת הבטחון. זו לא השענות בלתי מותנית בה', מידת הבטחון זה אַנְי, ומתוך הבטחון בה' - הוא מכון אותי לפעול נכון.

זה מזכיר את הוויכוח שלנו עם שיטת "סאטמר" ו"נטורי קרתא". הם טוענים, שה' זרק אותנו לגלות וה' יחזיר אותנו מהגלות. שאדם יעשה לעצמו גאולה? זו מרידה הכי גדולה בה'. אנחנו צריכים להשאר בגלות עד שהקב"ה בכבודו ובעצמו יוציא אותנו.

אומר מרן הרב קוק זצ"ל, ודאי שה' מוליך ועושה הכל. אם ה' הוציא אותנו - ה' יחזיר אותנו. לכן ה' שולח לנו "גלגל הצלה". לך ה' נותן לנו דעת, לכן ה' מעורר את הלבבות, לכן ה' גורם לאומה"ע לתת "רשות" לעמ"י לעלות לארץ ולהקים מדינה. ודאי שה' מוליך את התהליך, אך הוא עושה את זה דרכנו ועל ידינו. זו מידת הבטחון. ודאי שה' גורם להכל לקרות, אך אני צריך לעשות את ה - 100% שאני יכול, ולדעת שה' יוליך אותי בדרך הנכונה.

יכול אדם לומר, כל מה שהקב"ה עושה זה לטובה, ואנחנו צריכים לשבת בחיבוק ידיים ולתת לה' לגלגל את העניינים. ודאי שלא! אנחנו בוטחים בה', אבל אנחנו מבינים שזה תובע מאיתנו להפעיל את כל ההשתדלות שלנו.

ע אם נשאל סתם אדם ברחוב, מהי מידת הבטחון, סביר להניח שנקבל את התשובה, שמידת הבטחון, היא שאם אדם בטוח לחלוטין, בטחון בלתי מותנה, אז הקב"ה יעשה מה שהאדם רוצה. יש מעיין הסכם, כתוב או לא כתוב, שה' כביכול אומר, "תבטח בי ותקבל מה שאתה רוצה". הבוטח בה' חסד יסובבנהו". (אנחנו הרבה פעמים לוקחים את הבטחון הזה לתחום ההגנה - תבטח בה' ולא יקרה לך כלום. יש מעיין "סדה כוח רוחני" שמגן על האדם).

מספרים על ר' ישראל מסלנט, שדרש פעם בביהכ"ס, שאם אדם יהי בטוח שהקב"ה ימציא לו 10,000 רובל, אז ה' באמת ימציא לו אותם. שמע את זה בעל מלאכה אחד, ואמר בליבו, "מדוע אני צריך לעבוד? אשב בביהמ"ד ואלמד ואתפלל והקב"ה ימציא לי 10,000 רובל". אמר ועשה. עזב את עבודתו וישב בביהמ"ד ולמד והתפלל. כעבור כמה שבועות כלתה הפרוטה מכיסו. בא אל ר' ישראל מסלנט ואמר לו שעדיין לא הגיע הכסף. אמר לו ר' ישראל, "אם אתה עדיין בטוח שיגיע - בסופו של דבר זה יגיע. אך אם קצרה סבלנותך, אני מוכן לקנות ממך את ה - 10,000 רובל המובטחים לך תמורת 5000 רובל שיש עימך". שמה אותו בעל מלאכה והסכים. אמר לו ר' ישראל, "חזור למלאכתך! אם אתה מוכן לוותר על 10,000 רובל תמורת מחצית הסכום, ז"א שאינך בטוח לחלוטין, ממילא זה גם לא יגיע".

אנו צריכים להבין עד היכן הדברים מגיעים. אם אתה בוטח בה' שיתן לך 10,000 רובל, **זאת אומרת שאתה כבר רואה את הכסף מול העיניים!** כלומר, הבטחון צריך להביא את האדם לרמת ודאות כזאת, שהוא מתייחס למובטח לו **כעובדה קיימת!**

וזהי תפיסה, שאם ננסה לחדד אותה מעט, היא אומרת כך. לבטוח בה' זה בעצם להוריד את האחריות ממני. לא אני אשיג את הפרנסה אלא ה' לבדו משיג. מה התרומה שלי? אני בטוח בדבר. אני מסיר את האחריות מעצמי לחלוטין.

יש סתירה מובנית בגישה הזאת, בין הבטחון לבין ההשתדלות של האדם, מפני שברגע שאדם עושה, הוא בעצם לא בוטח!

הרב דסלר ב"מכתב מאליהו" מתרץ את זה, שההשתדלות היא כדי שיהיה במה להתלות, שלא יגידו שזה נס. אדם הולך לעבוד ומרוויח כסף. אנשים מסתכלים ואומרים, שבגלל שהוא עבד הוא הרוויח. אך האדם בעל מידת הבטחון מבין שאין כל קשר בין השתדלותו לבין מה שקרה. כל מה שיש לו - זה מהקב"ה בלבד! אדם עובד כדי שיהיה לזה מימד טבעי.

גישה הפוכה לגישה זו, היא גישת החזו"א (בספרו "אמונה ובטחון"). אם אתה חושב שיהיה טוב, מי אמר שיהיה טוב? "במחילה", אומר החזו"א, "אתה לא מנהל את העולם, והקב"ה לא עובד אצלך". אמנם, יש עניין לחשוב מחשבות חיוביות, ואם אדם חושב טוב ומתרגל לראות טוב - זה בונה את הטוב אצלו. אך זה עניין של עבודה עצמית, זה לא אומר שהכל יהיה כמו שהאדם רוצה שיהיה. אין שום קשר בין מה שהאדם חושב למה שיקרה. מהי, אם כן, מידת הבטחון?

מידת הבטחון, היא פן באמונה שאדם צריך לבנות לעצמו. מהי אותה אמונה? אדם צריך להגיע למדרגת אמונה כזו, שהוא בטוח שכל מה שהקב"ה עושה - זה מה שצריך להיות. ממילא, הוא לא מפחד. לא בגלל שהוא יודע מה יקרה, אלא מפני שמה שלא יקרה - זה מה שהקב"ה רוצה שיקרה, ממילא אדם לא מפחד מכלום. כך גם אומר השפת אמת, שאדם

מזל טוב

לראש הכולל, הרב זכריה טובי שליט"א, לנישואי הבן
לרב שלמה בנימין שליט"א, להולדת הבת
לר' יהודה קוניג, להולדת הבן
לר' יהושע אסולין, להולדת הבן
לר' ישראל שטיינמן, להולדת הבן

שבת שלום